

LATVIJAS UNIVERSITĀTĒ
Valststiesību un starptautisko tiesību
zinātņu katedra

LU profesori
ROBERTS AKMENTIŅŠ (1880—1956)
un PAULS MINCS (1868—1941)

Dzīve un darbība

No Latvijas tiesiskās domas attīstības vēstures.

XX gs. 20. un 30. gadi

Sestādībāja L. Birzina

Latvijas Universitāte
Rīga 1992

BBK 67.3

LU profesori Roberts Akmentipš un Pauls Minca. Dzīve un darbība: No Latvijas tiesiskās domas attīstības vēstures. XI gs.20.un 30.gadi/ Sastād. L.Birzīpa. - Rīga: LU, 1992. - 24 lpp.

Darbā parādīta divu agrāko gaņu profesoru Roberta Akmentiņa un Paula Minca dzīve un zinātniskā darbība.

Darbs domāts visiem, kas interesējas par Latvijas tiesiskās domas attīstības vēsturi.

Latvijas
Universitāte,
1992

P r i e k š v ā r d s

Darbā ievietoti raksti par profesoru Robertu Akmentiņu un profesoru Paulu Mincu - pazīstamiem 20.- 30.gadu juristiem. Viņu grāmatas un studentu pierakstīto lekciju konspekti ilgu laiku atradās bibliotēku specfondos un tāējādi tagadējai juristu paaudzei nekas par viņu veikumu nebija zināms.

Abi profesori bija ilggadīgi LU docētāji, rosīgi sabiedriski darbinieki, plaši pazīstami ārvalstīs, patiesi izglītības draugi. Tomēr viņu vārdi ilgu laiku bija nodoti pilnīgai aizmirstībai.

Lai kaut cik iklūdzinātu abiem profesoriem nodarīto pārestību, atgrieztu viņu vārdus un darbus zinātniskajā apritē, esmu sagatavojusi šo rakstu krājumu.

Izsaku sirsnīgu pateicību visiem, kas sniedza man informāciju par minētajiem profesoriem un atsūtīja rakstu par Mincu dzimtu.

PROFESORS ROBERTS AKMENTIŅŠ (1880 - 1956)

Roberts Akmentiņš dzimis 1880.gadā Igaunijas teritorijā, miris 1956.gadā Rīgā. Mācījies Znamecas pagastskolā un Turaidas ministrijas skolā, pēc tam Valkas pilsētas skolā. Beidzis Penzas mērniecības skolu, Saratovas otro ģimnāziju un Kazeļas universitātes Juridisko fakultāti.

Robertam Akmentiņam iznācis piedalīties divos karos - krievu-japāņu un pirmajā pasaules karā. Pēc atgriešanās Latvijā strādājis par ārlietu ministrijas vecāko juriskonsultu un Izglītības ministrijas juriskonsultu. Līdztekus tam darbojies par sekretāru Latvijas-Krievijas mierlīguma komisijā un par priekšsēdētāju robežkomisijā, kas nosprauda robežu starp Krieviju un Latviju. Kad nodibinājās tiesību zinātņu nodaļa Tautsaimniecības fakultātes sastāvā, Roberts Akmentiņš kļuva par tās docētāju - docentu, vecāko docentu un ar 1939.gadu - ārkārtējo profesoru, padomju varas apstākļos - par profesoru.

Līdztekus darbam LU Roberts Akmentiņš vadīja Latvijas Tautas universitātes Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultāti.

LU Roberts Akmentiņš pasniedza divus kursus - Ievadu tiesību zinātnē un Valststiesības.

Zinātniskās patniecības darbā profesors Akmentiņš pievērsās galvenokārt valststiesību problēmām. Var minēt viņa samērā apjomīgo rakstu "Latvijas Satversmes reforma", kas publicēts žurnālā "Jurists" 1934.gada 4. un 5.numurā, kā arī rakstus latviešu konversācijas vārdnīcā u.c. izdevumos lat-

viešu un krievu valodā. Viņš pievērsa uzmanību arī jaunu valststiesību terminu darināšanai. Tā, piemēram, runājot par federācijā ietilpstošiem valststiesiskiem veidojumiem, viņš tos ieteica nosaukt par pavalstīm. Viņš minēja tā laika Vācijasu, kas pēc Veimaras Konstitūcijas sastāvēja no atsevišķām pavalstīm - Staat, kuras kopumā veidoja Vācijas impēriju - Reich. Termins "pavalsts" ir pieņemams, lai gan oficiāli vēl nav atzīts. (Juridisko terminu vārdnīcā to neatrodam, tiek lietots ar "zeme" valsts nozīmē). Tāpat īpašvārdu izrunai un rakstībai viņš pievērsa lielu uzmanību. Viņš, piemēram, ieteica ievērot vācu tiesībzinātnieka Rūdolfa Jeringa uzvārda rakstību - Jhering, lai "neiznāktu latviešu jēriņš". Grūtāk izrunājamos īpašvārdus viņš rakstīja uz tāfeles oriģinālvalodā. Viņš prata vairākas svešvalodas, arī franču valodu. Ar daudzajiem īpašvārdiem, franču un latīņu izteicieniem viņš jaunos pirmkursniekus apžilbināja. Līdzās vairāk pazīstamiem vārdiem Ruso, Volters, Monteskijs, Hobss figurēja Bartelemi, Oriū, Figi. Es uzelpoju, kad viņš iedomājās "paspīdēt" ar vācu valodu. Par valsts apvērsumu viņš nocitēja Fridrihu Šilleru: "Gelingt, so ist es Heldentat, // Misslingt, so ist es Hochverrat". Viņš, protams, neprasiya, lai to iemācītos, bet tā vienkārši, starp citu, pēteica un klausītājiem smadzeņu krokā tas aizkērās. Varbūt tas palika atmiņā tāpēc, ka pie mums pirms pāris gadiem bija noticis šis Hochverrat - apvērsums.

Latīņu izteicieni profesoram R. Akmentītam bija kā no pārpilnības raga: bellum omnium contra omnes - visu karš pret visiem (pirmatnējā kopienas iekārtā); homo homini lupus est -

cilvāku cilvēkam vilks (turpat). Semināros, kad iedegās dedzīgi strīdi, viņš mēdza uzsvērt, lai uzklausa otru pusi - audiatur et altera pars. Patrā sabiedriskā kustībā esot divas pušes - pars destruens et pars construens.

Lekcijas bija saturīgas, bet viela grūti apgūstama. Profesors to zināja, tāpēc šad un tad pestāstīja kādu joku vai anekdoti. Asprātīgas anekdotes viņš izmantoja arī teorētisku jautājumu izskaidrojumos. Runājot par konvencionālajām normām, viņš izstāstīja šādu anekdoti: "Šneldīgs vācu leitnants pastaigājas gar jūras krastu. Te pēkšņi kāda milzīga zivs viņu apriņ. Ko nu? Par laimi leitnantam esot bijis kabatā spalvu nazītis. Viņš jau grasoties zivi uzšķērst, lai tiktu laukā. Bet tad labi audzinātais leitnants atminoties, ka zivi nedrīkst ar nazi griest." Secinājums: lūk, cik stipras ir sabiedrībā pieņemtās uzvedības normas! Neviens likums netiek tā pildīts kā nerakstītās paražās.

Kādreizējais LU students Leo Ieigsons atceras, ka profesors R. Akmentiņš mēdzis ne vien pajokot, bet arī labsirdīgi pasmiecies. Lūk, ko viņš atceras: "Kad lekciju laikā uz jautājumu, kas ir juridiska persona, studenti atbildējuši - tiesnesis, prokurors, notārs, Akmentiņš smējies līdz asarām." Protams, pēc tam profesors deva juridiskās personas zinātnisku izskaidrojumu. Leo Ieigsons atceras arī gadījumu, kad profesors R. Akmentiņš apcerējies jurisprudences atribūtiku - Temīdu ar aizsietām acīm, svariem un zobenu rokās. Viņš ar humoru izteicies, ka katrai tiesību nozarei vajadzētu lietot savu simboliku un, acis piemiegdams, prātojis, ka, piemēram, starptautiskajām tiesībām par simbolu vajadzētu uzstādīt nevis Temīdu, bet gan kādu kaļķu ielas staiguleš statuju ar noizsegtām acīm un bez

zobena. Būdinājums: lai neviens par šo viņa projektu nestāstot starptautisko tiesību pasniedzējam Hermanim Albātam.

Tāds oauri gadiem palicis atmiņā profesora R. Akmentiš saviem studentiem. Bet tā bija tikai viena puse - lekcijas un jautrās anekdotes. Otrā puse jau daudz nopietnāka un grūtāka - eksāmeni.

Pārbaudījumi kā tiesību zinātnes ievadā, tā valstatiesībās notika rakstveidā. Profesoram bija izstrādātas biļetes, katrā biļetē vairāki jautājumi, parasti pieci. Tos vajadzēja izskaidrot visus pēc kārtas. Eksāmena ilgums - divu lekciju laiks bez pārtraukuma (90 minūtes). Atbildēm vajadzēja būt noteiktām, sistemātiskām, loģiskām. Beigās bija jānorāda, kādas grāmatas students izlasījis. No vēlamības viedokļa tika prasīts, lai izlasīto grāmatu svarīgākās atziņas būtu atspoguļotas pārbaudījuma atbildēs.

Pārbaudījumā bez teorijas studentam bija jāpierāda, ka viņš iepazinies ar atbilstošiem tiesību avotiem. Šajā nolūkā profesors deva atsevišķus kāzus, kuru risināšanā vajadzēja atsaukties uz atbilstošu likumu.

Ja rakstveida pārbaudījums profesoru neapmierināja, viņš atļāva atbildēt mutiski. Tā bija jau eksāmena pārlikšana ar visām no tā izrietošām sekām. Students bija sakompromitējies un vairs nevarēja cerēt uz augstāko atzīni.

Studentiem gatavošanos eksāmeniem atviegloja lekciju konспекти, kas vēl tagad glabājas lielākajās Rīgas bibliotēkās. Centīgi studenti vai nu lekcijas stenografēja, vai iespēju robežās konspektīvi pierakstīja un pēc tam jau mašīnrakstā pavairoja ar rotaprintu vai hektogrāfu. Latvijas Nacionālajā bibliotēkā atrodams profesora /toreiz vēl docenta/ Roberta Akmentiša

lekcijas "Tiesību zinību teorija" /1928, 10. lpp/ un "Valststiesības" /1936, 182 lpp./.

Daudzās lekcijās atrodamās atziņas noderīgas arī mūsu dienās. Tagad, piemēram, kad politiķi lauza galvas par pilsonību, bieži izskan arī šis termins - "pavalstniecība" /1919. gada likuma sakarā/. Vai pilsonība un pavalstniecība ir identiski jēdzieni? Ne gluži, bet par to ielūkosimies R. Akmentiņa "Tiesību zinību teorijas" 9. lpp.: "Muta var tikt uzskatīta kā pavalstnieki un kā pilsoņi. Te ir liela juridiska starpība. Pavalstniecības juridiskais saturs ir tas, ka pavalstniekam ir tikai pienākumi pret valsts varu, turpretim pilsoņiem ir arī tiesības ņemt aktīvu daļu valsts dzīvē - vēlēties un tikt ievēlētam, utt" /9. lpp./.

Fātao - Latvijā ir tikai pilsoņi, nevis pavalstnieki, arī likumam jābūt pilsonības, nevis pavalstniecības likumam. Konstitucionālajās monarhijās iedzīvotājus joprojām sauc par pavalstniekiem, lai gan arī viņiem ir visas politiskās tiesības. Tomēr republikās tiek konsekventi iefetots Franču lielus revolūcijas radītais termins "pilsonis".

Nodaļā "Tiesību definīcijas" R. Akmentiņš iepazīstina savus klausītājus ar daudzām mūsu gadsimta divdesmitajos gados pazīstamajām teorijām un to raksturīgākiem pārstāvjiem. Lai gan, šo nodaļu raksturojot, viņš atzīmēja, ka juristi vēl joprojām meklējot tiesību definīciju. Rūdolfs Jeringa uzskatot, ka tiesības esot visi oficiālie valsts likumi. Jeringa ievērojamākais darbs par šo problēmu - "Tiesību mērķis". Bet kur paliek paražu tiesības? Šāns jautājums Ruso izstrādājis savu tiesību definīciju, pēc kuras tiesības ir vispārējās gribas izteikums. Pēc Ruso uzskata visa valsts vara un visa tiesiskā iekārta pieder tautai /19. lpp./.

Šis uzskats vedama sakarā ar tautas suverenitātes principu. Žans Žaks Ruso savā darbā "S biedriskais līgums" izvirzīja ideju par tautas suverenitāti. Par vislabāko valsts formu Ruso atzina republiku, kurā visa vara piederētu tautai. Tautai valsts jāpārvalda tieši, bez starpniekiem jeb pārstāvjiem. Ruso ir tiešās demokrātijas piekritējs. Pēc Ruso domām, cilvēce pārdzīvojusi savu zelta laikmetu tad, kad atradusies "dabiskajā stāvoklī" un dzīvojuši saskaņā ar dabas likumiem.

Iztirādot dažādās tiesību definīcijas, profesors R. Akmentiņš atzīmēja arī vairāku citu agrāko zinātnieku vārdus, piemēram, minēja Hobsu, Spinozu, Kelsenu. Daži zinātnieki /Hobss, Spinoza/ runā par tiesībām kā speku: "Kam spēks, tam tiesības" /19. lpp./. Leo Petražickis - psiholoģiskās tiesību skolas pārstāvis. Pēc viņa uzskata, tiesības ir īpaša veida psihiska parādība. Darbā "Ievads tiesību un tikumiņu pētījumos" L. Petražickis iztira tiesību teorijas metodoloģiskos un psiholoģiskos pamatus. Ar Petražicka uzskatiem latviešu lasītājus iepazīstina F. Dumanis apcerējumā "Tiesību un valsts teorija sakarā ar mācību par tiesībām" /1931/.

Hanss Kelsens izstrādājis mācību par tiesībām, kas saucis to par tīro tiesību doktrīnu /reine Rechtslehre/. Viņa mācībai bijuši daudzi piekritēji.

Georgs Jelineks - izcils tiesībnieks. Tiesību teorijā vēl tagad nozīmīgs viņa plašais pētījums "Tiesību, nelikumības un soda sociālētiskā nozīme" /Die sozialethische Bedeutung von Recht, Unrecht und Straf/.

Nelielais ekskurss profesora Roberta Akmentiņa tiesību teorijas lekcijās dod priekšstatu par šī kursa vispārējo saturu un grūtībām, ar kādām nācās sadurties jau pirmā kursa studentiem. Turpmākos mēnešos šo priekšmetu sāuca "Ievads tiesību zinātnē". Dažās Eiropas universitātēs to sauc arī par tiesību enciklopēdiju.

Valststiesības bija otrā studiju gada priekšmets. Tas bija plašs un sarežģīts kurss, ko liecina arī ievads, kuru konspektēju pēc studentu 1936. gada izdevuma. Profesors R. Akmentiņš lekciju sāk ar apcerējumu par valsti un valsts zinātņi.

Valsts zinātņei jādod atbilde -- kas ir valsts, kādu stāvokli tā ieņem starp citām sabiedrībām, kādi ir tie elementi, kas sastāda valsti un un kādi ir valsts attīstības likumi. Īsumā prof. R. Akmentiņš izklāsta valsts zinātņes saturu. Tā ir kompleksa zinātņe. "Zinātņes, kuras pēta cilvēces dzīves kopības formas, sauc par valsts zinātņēm" /1. lpp./.

Kādas ir valststiesību attiecības ar valsts zinātņi?

Katrā valstī ir likumi, kas noteic ne tikai pilsoņu un valsts orgānu pienākumus un prasības, bet arī valsts organizāciju. Valsti var uzskatīt par juridisku institūtu. Tomēr tas ir vienpusīgi. Jāņem vērā visi apstākļi, kas ietekmē valsts dzīves norises.

Valststiesības pēta valsts būtību, tās uzbūvi un daudzas kompleksas parādības, ko ietekmē ne tikai tiesības, bet arī citi faktori. Valststiesībām jānoskaidro valsts būtība, valsts varas jēdziens, tautas un teritorijas problēmas.

Valststiesībām jāpēta valsts parādības gan statistiski - miera stāvoklī, gan dinamiski - kustībā, attīstībā. No sistēmas viedokļa svarīgi ievērot cēloņsakarību -- kauzalitāti. Valstij izvirzītie mērķi mēs noved pie politikas. Politika izvirza valstij noteiktus uzdevumus, kurus izpildot, tiek sasniegts noteikts mērķis /piemēram, celt iedzīvotāju materiālo labklājību, kultūras līmeni utt./.

Tagadējā valsts zinātņe ir ilgā pārsimta pētījumu rezultāts. Šie pētījumi tad arī tiek ietilmēti 36 lekcijās, kas ir nodotājam materiāls arī mācāmajiem studentiem.

Kā cilvēks prof. R. Akmentiņš bija ļoti simpātisks. Viņam nu

profesora personība, vai viņa vadītais seminārs man izrādījās liktenīgs - visu mūžu esmu palikusi uzticīga valststiesībām, tiesību vēsturei.

Profesors Roberts Akmentiņš bija patiesi izglītības entuziasts. To liecina arī viņa pašizliedzīgā darbība Latvijas Tautas universitātē. Šī profesora R. Akmentiņa darbība pelna augstu novērtējumu, tāpat kā pati Latvijas Tautas universitāte. Tāpēc tagad dažus vārdus par Latvijas Tautas universitāti (turpmāk saīsināti - LTU) un profesora R. Akmentiņa atziņām, kuras viņš izteicis savā rakstā par to.¹

Latvijas Tautas universitāte dibināta 1920. gadā. Senārā isā laikā tā izveidojās par vienu no lielākām ārpusskolas izglītības iestādēm Latvijā. Tajā bija vairākas fakultātes, kuru vidū stabili vietu ieguva Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultāte. Ar 1921./22. mācību gadu to vadīja profesors R. Akmentiņš, toreiz vēl ģeocents. LTU trūka līdzekļu, to sākmā neatbalstīja ne valdība, ne Kultūras fonds. To uzskatīja par nevējamu un nevēlamu, jo, lūk, esot paralēla Latvijas universitātei, tā producējot jaunus inteligentus, ko mazā Latvija nespējot nodarbināt. Tos vajadzēšot eksportēt uz citām valstīm. Par to profesors R. Akmentiņš rakstīja: "Baidās vēl no nodilušās frāzes par inteligences eksportu, bet aizmirst, ka apstākļi tagad ir citi un galu galā aizmirst, ka maza tauta var būt spēcīga tikai ar savu inteligenci un ka labāk to dot citai tautai, nekā gent no tās."² Lai gūtu līdzek-

¹ R. Akmentiņš. Latvijas Tautas universitātes 5. gada darbības pārskats. - Rīga, 1926.

² Turpat. - 15. lpp.

ļus, tika vakti ziedojami no iedzīvotājiem, griežoties pie viņiem ar uzmundrinošo Krišjāņa Valdemāra uzsaukumu: "Ak, sniedziet jēl saviem brāļiem tumsībā roku un velciet tos gaismā."¹ Tajā laikā ķerties pie darba, kas prasīja prāvus līdzekļus, bija pārgalvība, kā atzina profesors R. Akmentipš.

Tomēr stāvoklis pamazām uzlabojās: Gan Kultūras fonds, gan Rīgas pilsētas pašvaldība, kooperatīvs "Konzums" un citas organizācijas sāka LPU atbalstīt. Beidzot arī valdība atrada šim nolūkam līdzekļus. Līdz ar to nostabilizējās mācībspēku kontingents. Tie visumā bija Latvijas Universitātes docētāji vai atbilstīgi valsts iestāžu darbinieki, piemēram, Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētājs Aleksandrs Būmanis, Tiesu palātas prokurors V. Alksnis, senators Osvalds Ozoliņš, senators A. Loobers u.c. Lielāks kļuva arī studentu - klausītāju skaits.

Pēc savas organizācijas LPU piederēja pie brīvo universitāšu tipa. Tā sniedza augstāko izglītību katram neatkarīgi no viņa izglītības cenza. Eksāmenus kārtoja tie, kas to vēlējās. Parbaudījumu rezultātus atzīmēja lekoiju grāmatiņās, kursu beidzot izsriedza apliecību.

LPU mērķis bija celt tautas kultūras līmeni, dot iespēju katram tikt pie augstskoles izglītības. Par to profesors R. Akmentipš rakstīja: "katram, sākot no vienkārša fiziska darba strādnieka un beidzot ar augstāku ierādni, savā darbā jābūt kvalificētam. Nedrīkst aizmirst, ka tikai ar savu izglītību un intelektuāli mēs varam izveidot un paturēt savu suverēno valsti" (pasvitrojums mans. - L. B.). Arī tālāk nāk vēl šodien

¹ R. Akmentipš. Latvijas tautas universitātes 5 gadu darbības pārskats. - Rīgā, 1926.

vērā liekamas atziņas: "Mums vajag attīstīt katrā bez izglītības ... arī pionākumā sajūtu pret valsti, savu tautu, attīstīt vispusīgu cilvēka personību, kas varētu kritiski skatīties uz dzīvi."¹ Šo pēdējo profesors R. Akmentiņš uzskata par vienu no galvenajiem tautas angstsksolu uzdevumiem.

Mācības LTU notika vakara stundās, kad klausītāji beiguši savus dienas darbus. Šis apstāklis tika ņemts vērā. Par to profesors R. Akmentiņš rakstīja: "Šādā darbā, kur klausītāji paši ir nogurdināti pēc sava dienas darba, - ir nepieciešami, lai lektors būtu vislabākais. Viņam vajadzētu būt vīram, kas spējīga savu priekšmetu pasniegt skaidri, pievilcīgi, īsi. Šis darbs prasa mācības spēka vislielāko enerģiju un nevar būt rūpīgi un ar panākumiem izpildīts, ja ir savienots ar gariem dienas darbiem."²

Profesors R. Akmentiņš uzskata, ka LTU mērķis ir celt tautas kultūras līmeni, izplatīt zināšanas, kurām ir vispārcilvēciska nozīme un kuras attīsta taisnības un solidaritātes idejas; istā izglītība nešķir, bet apvieno un ar to nostiprina tautas kultūru un politisku vienību.³

Tāds nenogurstošs izglītības organizētājs un popularizētājs bija profesors Roberts Akmentiņš. Pēc LTU darbības izbeigšanas 1940. gadā viņš palika joprojām darbā Latvijas Universitātē.

Vēl karš nebija beidzies, kad es 1944. gada oktobrī viņu satiku Universitātē. Viņš tagad esot Juridiskās fakultātes palīdzotājs - tā viņš man teica. No agrākajiem mācību spē-

1 Cit. darba

2 Turpat.-19.-20. lpp.

3 Turpat.-23. lpp.

kiem esot palikuši pavisam maz. Vēl nedarbojās neviena fakultāte. Visur valdīja tukšums, klusums un drēgns aukstums. Tad sākās mums sarunas par okupācijas pādējām dienām. Tās esot bijušas baigas. Universitātei tieis piekomandēts kāds vācietis Dūlfers. Tas organizējis Universitātes evakuāciju uz Vāciju. Viņu interesējusi galvenokārt Universitātes bagātīgā bibliotēka. Dūlfers licis grāmatas pakot kastēs un vest uz ostu. Vienlaicīgi rīkojis Universitātes uzspīdzināšanu. Profesors R.Ākmentipš esot klusībā sarunājis ar strādniekiem, ka Dūlfera plāns jāizjauc un Universitāte jāglābj. To izdarījuši: strādnieki kastes piepildījuši ar šādu tādū makulatūru, pasmagiem priekšmetiem un virsū pa grāmatai. Pēc tam kastes oiet un lai ved uz "fāterlandi". Dūlfers blēdību neesot pamatinījis, ar darbu bijis apmierināts un aizvien retāk ieradies Universitātē. Stāvoklis frontē ar katru dienu vāciešiem kļuvis kritiskāks. Dūlfers pazudis, bet parādījušies vīri no sprīdzinātāju komandas. Tad profesors R.Ākmentipš kļuvis uzmanīgs. Sarunājis ar profesoru Aleksandru Krugļevski, ka viņš vien Universitātes ška jāglābj. Abi pa naktīm pārmaiņus dežurējuši Universitātes pagrabos un citās telpās. Visas durvis noslēguši un aizbarikādējuši. Tā, pateicoties šo divu profesoru drosmī, varonībai un pašreizēdžībai, Latvijas Universitātes galvenā ška Raiņa bulvārī 19 palika neskarta.¹

Vai tas vēlāk tika pienācīgi novērtēts? Nē, tieši otrādi. Abi šie jau krietni vecie profesori kā padomju sugstskolai

¹ Šo un turpnāko informāciju autorei sniedzis profesors Oto Grīnberga, pirmais LU Gode doktors, ilggadīgs Juridiskās fakultātes docētājs.

nepiemēroti drīz vien tika no darba atlaisti. Es toreiz Universitātē vēl nestrādāju, bet pēc profesora Oto Grinberga un citu tā laika docētāju nostāstiem zinu, ka ar profesoru Robertu Akmentipū izrikojās negodīgi un augstākā mērā nehumāni. Lielajā aulā esot sasaukta sapulce, kurā profesoram R. Akmentipam likts priekšā atzīt savus maldus, kļūdas un nožēlot "grēkus". Akmentipš bijis tik satraukts, ka tikvien varējis pateikt, ka viņa vienīgais dēls, Sarkanās armijas leitnants, kritis pie Krustpils. (Dēls kā Latvijas PSR prokuratūras darbinieks 1941. gadā bija reizē ar Oto Grinbergu evakuējies uz Ivanovu un tur strādājis prokuratūrā. Vēlāk brīvprātīgi devies uz fronti un cīnījies latviešu divīzijas rindās.) Profesors tikai ar lielām pūlēm varējis vārdit asaras, bet zālē atskanējuši smieklī un saucieni, kāds dēlam sakars ar Akmentipa grēkiem? Pēc tam sarunā ar rektoru Matveju Kadeku noticis tas pats. Kadēks esot pārmetis Akmentipam, ka viņš gribējis slēpties aiz dēla muguras, nevis runājis par lietu. Viņu atlaida. Tas notika 1948. gadā. Ap to laiku atlaida arī profesoru Aleksandru Krugļevski, ievērojamu speciālistu krimināltiesības un kriminālpolitikā.

Profesoram Robertam Akmentipam sociālās nodrošināšanas nodaļa piešķīra nescīgu vecuma pensiju (pēc toreizējām minimālajām likmēm), bet drīz arī to atņēma: esot bijis baltgvaris. Tā par savu ilggadīgo un rosīgo tautas izglītošanas darbu viņš vecumā neapņēma pat pensiju.

Profesors Roberts Akmentipš jau sen miris, bet viņa rūpes par latviešu tautas nākotni mums ir tuvas vēl šodien. Mums kā mazai tautai, kuras izdzīvošana apdraudēta, der uz klausīt dē-

du viņa domu: "Lai tiešām mūsu viena no demokrātiskākām tautām /domāta latviešu tauta.- L.B./ joprojām paliktu vienota kultūras un politiskā vienībā, nepieciešami tautā nodibināt īstu tiesisku sajūtu, likt izprast, ka valsts ir viņa pati un ka no viņas pašas atkarīga Saeima, valdība un visa labklājība."¹

¹R. Akmentiņš. Latvijas Tautas universitātes 5 gadu darbības pārskats.- 21. lpp.

Profesors Pauls Mincs /1868.- 1941./

Pauls Mincs - Latvijas tiesībnieks, juridisko zinātņu doktors, profesors, dzimis Daugavpilī 1868. gada 30. jūnijā, miris Sibīrijā, Krasnojarskas novadā 1941. gadā. Mācījies Rīgas pilsetas ģimnāzijā, studējis Pēterburgas universitātē jurisprudenci /1886.- 1890./, pēc kam strādājis par advokātu Rīgā. 1892. gadā Tērbatas universitātē ieguvis tiesību zinātņu magistra grādu. 1917. gadā Maskavas universitātē ievēlēts par privātdocentu. 1918. gadā Pauls Mincs pārgāja uz Tērbatas universitāti, bet tajā pašā gadā atgriezās Rīgā, kur turpināja darbu advokatūrā. Vienlaikus viņš darbojās Tautas Padomē un Latvijas Senātā, par kura locekli viņu iecēla 1918. gada beigās. No 1919. līdz 1921. gadam viņš ieņēma valsts kontroliera un darba ministra amatu. 1920. gadā Pauls Mincs tika ievēlēts par Latvijas Satversmes Sapulces locekli - deputātu. Arī zinātniskais un pedagogiskais darbs tika veikts - jau 1919. gadā viņu ievēlēja par Latvijas Universitātes docentu, bet 1921. gadā - par profesoru.

Latvijas Universitātes Tautssimniecības un tiesību zinātņu fakultātes Tiesību zinātņu nodaļā profesors Pauls Mincs pasniedza divus kursus - krimināltiesības un kriminālprocesuālās tiesības. Bez tam viņš krimināltiesības lasīja arī Kara juridiskajosursos, minoritāšu tiesības un starptautiskās tiesības - Herdera institūtā.¹ Viņš darbojās arī Krievu

¹Herdera institūts, Institutum Herderianum Rigense, Herderinstitut/ - privāta vācu augstskola Rīgā, dibināta 1921. gadā. Herdera institūta uzdevums veicināt un izplatīt zinātni Latvijā dzīvojošo vācu tautības pilsoņu vidū. Institūta darbojās teoloģijas, tiesību un filozofijas nodaļa. Studijas notika vācu valodā. 1930. gadā institūtā bija 39 docētāji un 253 studenti. Institūta izdotās apliecinātas par kursa beigšanu neļeva tādas tiesības, kādas baudīja LU absolventi.

juridiskajosursos, kur lasīja kriminātiesību un kriminālprocesu.

Plaša un vispusīga ir profesora Paula Minoza sabiedriskā darbība. No 1934. gada viņš bija Latvijas delegāts Starptautisko krimināltiesību komisijā Bernē, 1935. gadā - Internacionālo krimināltiesību Unifikācijas birojā Bukarestē. Latvijā profesors Pauls Mincis bija Krimināltiesību biedrības valdes priekšsēdētājs un Latvijas zvērināto advokātu padomes loceklis. Bez tam no 1921. līdz 1930. gadam viņš bija jaunā Latvijas Sodulikuma izstrādāšanas komisijas priekšsēdētājs. Viņš piedalījies konvenciju izstrādāšanā par noziedznieku izdošanu. Šīs konvencijas Latvija slēdza ar vairākām citām valstīm. Kā Latvijas delegāts profesors Pauls Mincis piedalījies Londonas /1925./, Berlīnes /1935./ un Kopenhāģenas /1935./ Starptautisko kriminālistu kongresos.

Profesors Pauls Mincis publicējis vairākus zinātniskus darbus, no kuriem kā ievērojamākie minami šādi: Die Lehre von der Beihilfe /1892./, Extraordinäre Strafjustiz /1918./, Krimināltiesību kurss, I /1934./, Jaunā sodulikuma komentārs /1934./, Английская система принудительного воспитания /1896./, Третьейская сделка и третейский суд /1917./, Курс уголовного права, I - II /1925 - 1928./.

Studentu vidū vispopulārākais P. Minoza darbs bija Krimināltiesību kurss /1934./. Krimināltiesībā parasti bija arī valsts eksāmens. Turpcikats studenti jau laikus celtas dot šo grāmatu. Studentu psiholoģija visos laikos bijusi nemainīga - ja kādam mācībspēkam ir mācību grāmata, studenti

viņa lekcijas nemedz klausīties. Profesoram P. Mincam auditorija bija pustukša. Te bija arī oits iemesls: profesors P. Mincs pavāji prata latviešu valodu. Lēkciju viņš vārda tiešā nozīmē vārda vārdā lasīja, acis ne mirkli neatraujot no papīra. Tie bija viņa pēdējie gadi - trīsdesmito gadu otrā puse; 1938. gadā profesors Pauls Mincs aizgāja pensijā.

Par 1933. gada Sodū likumu profesoram P. Mincam nāoās uzklausīt stingru kritiku: salīdzinājumā ar Krievijas 1903. gada Sodū likumu, kas Latvijā bija spēkā līdz 1933. gadam, daudzas normas bija bargākas, daži vieglāki soda veidi pavisam bija atcelti u. tml. Tomēr profesors Aleksandrs Krugļevskis, kas Latvijas 1933. gada Sodū likuma atsevišķas normas kritizēja, visumā par to izteicās atzinīgi: "No kriminālpolitikas viedokļa 1933. gada Latvijas sodū likums ir Latvijas tautas kultūras līmenim daudz vairāk piemērots kodekss nekā līdz tam spēkā bijušais Krievijas 1903. gada Sodū likums." Tomēr, viņš turpinā, arī 1933. gada Sodū likums vēl nebūt nav adekvāts tautas patiesajām vajadzībām un kultūras līmenim, būs vēl daudz jāstrādā, lai Latvijas kriminālkodekss pilnīgi atbilstu Latvijas dzīves vispārējai iekārtai.¹ /Skat. Latv. konvers. vārdnīca, -9. sūj. -18053. lpp. /.

Profesors Pauls Mincs ar sevi zinātnisko, pedagogisko un sabiedrisko darbību devis nenovērtējami lielu ieguldījumu Latvijas tiesiskās domas attīstībā. Viņa raksti par krimināltiesībām un kriminālprocesu tagad, Latvijas neatkarības apstākļos, iegūst jaunu nozīmi un pielietojumu.

PROFESORĀ P. MINCA JUBILEJAS GA.ĪJUMĀ

A. Dzirkalis

Sā gada 30. jūnijā mūsu pazīstamais kriminologs un tiesību prof. P. Minca atskatījās uz pavadītiem 70 mūža gadiem.

Ir liela laime cilvēkam grūtās dzīves cīņās sasniegt tik ievērojamu un cienības pilnu radurkaitu, bet vēl lielāka tā ir, ja pagājušais laiks ir bijis panākumu un sekmju bagāts.

Kādas gan ir bijušas cienījamā jubilāra līdzšinejis darba gaitas un kam viņš bija veltījis savus spēkus un uzmanību? Profesors Minca visu savu dzīvi un intereses piešķīstījis tiesībām. Gan viņš uz īsāku laiku bija atraitis no sava darba tiesību laukā, starp citu, ieņemot arī visai atbildīgo Valsts kontroliera amatu, tomēr viņa vēlēšanās kalpot tiesībām liec tam drīz vien atkal atgriezties iemīļotā darbībā.

Profesors Minca ir īsts Latvijas zemes dēls, kas pieder šī zemei un viņas tiesībām. Darbodamies gadus desmitus ilgi Latvijas Universitātē, sākot ar tās dibināšanu, viņš centies Latvijai tiesības kopt un veidot, lai tās cienīgi atbilstu nācijai godam un slavai. Viņš arī skolojis mūsu jaunāko juristu paaudzi krimināltiesību laukā. Laudzi no tagadējiem tiesu darbiniekiem ir viņa audzēkņi un klausītāji.

Profesors Minca ir staigātos gados ir arī piedalījies daudzu likumprojektu izstrādēšanā. Šeit jāatzīmē mūs jaunais Soda likums, likumprojekti par zvērīnāto tiesām, jaunatnes tiesā, par aizstāvju pieļaušanu iepriekšējā izmeklē-

šanā, policijas izziņas legalizāciju un daudzi citi materiālo un procesuālo krimināltiesību likumprojekti.

Katrs, kas pazīst profesoru Mincu, pazīst arī viņa lielo objektivitāti visos jautājumos un laipnību pret katru, kam būtu jādarbojas ar to darīšanas, kam pretstatā viņš vienmēr ievērojis vislielāko stingrību un atsacīšanos pret sevi vai savām privātām interesēm.

Apsveicot Profesoru Mincu viņa 70. dzimšanas dienā, novēlam veselību un daudz sekmes turpmākā dzīvē un darba gaitās.

/Izraksts no "Tieslietu Ministrijas Vēstneša" 1938. g. 7. numura/.

x x
x

A. Dzirkaja labie vēlējumi nepiepildījās. Profesors P. Mincis 1941. gada 14. jūnijā tika izsūtīts uz Sibīriju un ievietots Krasnojarskas novadā nometnē. Viņš spēja izturēt smago darbu un pastāvīgo badu tikai apmēram vienu mēnesi. Miris aptuveni 1941. gada nogalē /datums vēl nav zināms/.

/Pēc Vinetas Stutānes atmiņām grāmatā "Via dolorosa". 1990. g. - 389. lpp./.

Mincu ģimene

Mincu ģimene bija sena un aristokrātiska, kuras genealogija stiepjas līdz pat 17 iepriekšējām paaudzēm, līdz pat izglītoto rabīnu Mincu ģimenei Padujā XVI gs. sākumā, ietverot sevī garu rindu izcilu rabīnu autoritāšu un ievērojamu intelligentu (turpmākai informācijai skatīt ebreju genealoģijas darbu "Daat Kedoshim" I.T.Eizenstata sarakstīto ar S.Visera papildinājumiem, Pēterburga, 1897./8.).

Ģimenes galva bija Jehiļs Miķelis Mincs, kurš ar ģimeni aizbrauca no Daugavpils 1880.g. uz Rīgu. Viņam bija 5 dēli, daži no tiem radīja sev izcilu profesionālu reputāciju, kuri nodarbojās ar sabiedriskiem pasākumiem. Tie bija - prof. Pauls Mincs, prof. Vladimirs Mincs, inženieris Dr. Nahums Mincs.

Patiesībā Mincu ģimene bija viena no pirmajām Rīgā, ja skaita to grupu, kas atstāja veco dzīvesvietu - Daugavpili, kas bija daļa no Vitebskas guberņas. Tas varētu kalpot par piemēru, kā vācu kultūra ietekmēja ebrejus arī šajā rajonā, pirms tie ieradās tā laika vāciskajā Rīgā. Viņu ieradumi, ārējais izskats, valoda, kādā tie sarunājās ģimenē, izglītība, kuru sniedza bērniem - viss tika pakļauts vācu kultūrai. Senās Rīgas iedzīvotāji bija pārliecināti, ka viņiem ir jādzīvo Rīgā vai Kurzemē vēl daudzās paaudzēs.

Profesors Pauls Mincs

Visievērojamākais no brāļiem, ņemot vērā viņa sabiedrisko darbību - bija P. Mincs, dzimis 1863. g., beidzis Pēterburgas Universitāti, Juridisko fakultāti ar izcilību 1890. gadā. 1892. gadā viņš saņēma tiesību maģistra grādu Tērbatas Universitātē. 1904. gadā viņu pieņēma par advokātu, kas tajā laikā saistījās ar zināmām grūtībām. Mincs kļuva par advokātu kopā ar Šulsbergu un Vikaveru, kuri savukārt kļuva ievērojami Krievijas ebreju vidū. Viņš nodarbojās ar sabiedriskiem pasākumiem, piesaistot savu profesiju tajos, vienlaicīgi būdams sabiedriskās dzīves virpulī. Pēc tam strādājis kā lektors Rīgas Universitātē.

Kā jauns cilvēks viņš vēlējās nodibināt sabiedrisko darbinieku kodolu, kas organizētu sabiedriskos iestādījumus, kādi trūka Rīgā, tajā pašā laikā palīdzot virzīt sabiedrību, cik labi vien varēdams, pa izglītības ceļu, vienlīdz aizstāvot savu pilsoņu tiesības.

Grupa, kuru Mincs nodibināja, apmeklēja "Džentelmeņu vakarus", kuri noteiktā laika posmā kļuva par sava veida neoficiālu vadošas sabiedrības personu klubu, ko apmeklēja arī dažādi cilvēki no Kurzemes. Tās biedri bija: Leibs Šalits, Jejevs Luncs, Pauls Mincs, Jakubs Mincs, dr. Maks Šenfelds, Elizers Etngens, dr. Abrahams Salkinds, advokāts Jovša (Zhano) Trons un citi.

Patiesi žēl, ka visi vārdi, kas saistīti ar šo iestādījumu, nav saglabājušies. Iestādījums darbojās ne tikai Krievijas valdīšanas laikā, bet arī Neatkarīgās Latvijas iesākumā.

Šis "Džentelmeņu kluods" bija pirmsākums apguismības izplatīšanai Rīgas nodaļā, kure 1906.gadā nodibināja Rīgas Amatniecības skolu. Tā izvirzīja ebreju vēlētajus Krievijas parlamentārajam iestādījumam Domē, kas sanāca no 1906.-1917.gadam. Ir jāpiemin, ka ebreju atbalsts bija lielūks latviešu kandidātiem nekā vācu tautības kandidātiem.

Ebreju izraidīšanas laikā no Krievzemes 1915.gadā Pauls Mincs vadīja Sabiedrisko Komiteju Izraidīto jaūtājumos. Viņš bija viens no 10 kīlniekiem, kurus pieprasīja Krievijas varas iestādes.

Vācu okupācijas laikā, I Pasaules karā viņš dzīvoja Maskavā, kur turpināja savu izglītotāja darbu. 1919.gadā viņš atgriezās Rīgā, ierākot Sarkanajai Armijai, devās uz Vāciju.

Pēc Latvijas Neatkarības deklarēšanas Kārlis Ulmanis, kurš visilgāko laiku vadīja Latvijas valdību neatkarības posmā, aicināja viņu atgriezties Rīgā. Viņu ievēlēja Satversmes Sapulcē un iecāistīja valdībā kā Valsts Revidentu. Viņš bija vienīgais ebrejs - Ministrs.

Nodibinoties Latvijas Universitātei, viņš lasīja lekcijas kriminoloģijā, būdams profesors, rakstīja šajā priekšmetā darbus, kuri tika tulkti latviski. Viņš va-

dija komiteju, kas gatavoja Latvijas kriminālkodeksu, un pārstāvēja Latvijas valdību starptautiskās juristu konferencēs. Latvijas neatkarības pirmsākumos, kad par nacionālo autonomiju vēl nedomāja, Ebreju biedrības CK nodibināja komiteju, kuru vadīja Pauls Mincs. Biedrībai vajadzēja sagatavot Saeimai autonomijas projektu.

Pauls Mincs bija Baltijas valstu Ebreju biroja loceklis, Nacionāli demokrātiskās partijas priekšsēdētājs. Viņš bija arī Ebreju juristu asociācijas priekšsēdētājs.

Kad 1940. gadā Latviju anektēja Padomju Krievija, Pauls Mincs tika izsūtīts uz Sibīriju kopā ar sievu un dēlu. Pēc dažiem mēnešiem viņu arestēja un ieslodzīja Taišetas koncentrācijas nometnē. Visi ASV sabiedrisko darbinieku mēģinājumi viņu glābt izrādījās veltīgi. 1941. gadā viņš Sibīrijā nomira.

Raksts saņemts no Izraēlas angļu
valodā. To tulkojis stud. iur.
Ilgvars Imša

S A T U R S

1. Priekšvārds	3
2. Birziņa L. Profesors Roberts Akmentiņš	4
3. Birziņa L. Profesors Pauls Minca	17
4. Dzirkalis A. Profesora P. Minca jubilejas gadījumā ...	20
5. Minca giene /no angļu val. tulk.stud.iur.I. Imša/....	22